24. Frumvarp

til laga um afstöðu foreldra til óskilgetinna barna.

(Lagt fyrir Alþingi 1919.)

I. Kap.

Óskilgetnaður.

1. gr.

Þau börn eru óskilgetin, sem eigi teljast skilgetin.

2. gr.

Það skiftir eigi máli að lögum þessum, þótt foreldri óskilins barns sje gift.

II. Kap.

Faðerni.

3. gr.

Nú verður kona ljettari að óskilgetnu barni, og skal þá læknir sá eða ljósmóðir, er vitjar hennar í sængurlegunni, athuga nákvæmlega öll atriði, er ráða má af, hvort barnið hafi verið fullburða, eða hve mikið hafi vantað á, að svo væri, enda sje skýrsla um þetta skrásett þá þegar.

4. gr.

Nú gengst karlmaður sá, sem kona kennir óskilgetið barn sitt, frjáls og viti sinu vitandi, við faðerni barnsins, fyrir presti eða valdsmanni, eða brjeflega og vottfast, og telst hann þá faðir barnsins, hvort sem gengist hefir verið við faðerninu fyrir eða eftir barnsburðinn, enda sje faðernisjátningin fyrir presti eða valdsmanni þá þegar bókuð og brjefvottarnir lögráðir, valinkunnir menn, og eigi ástæða til að vjefenga undirskrift þeirra.

5. gr.

Nú kennir kona karlmanni óskilgetið barn sitt, en hann gengst eigi við faðerninu og getur hún þá krafist þess, að valdsmaður, þar er hún er heimilisföst eða stödd, hlutist til um höfðun barnsfaðernismáls gegn manninum.

Sama rjett hefir sá, sem skyldur er að framfæra barnið, að móðurinni látinni eða af öðrum lögmæltum ástæðum.

Nú er leitað fátækrastyrks til framfærslu barnsins, og hlutast þá oddviti sveitarstjórnar þeirrar, er leitað er, til um höfðun barnsfaðernismáls gegn manninum.

6. gr.

Nú sannar kona, vanfær að óskilgetnu barni, með vottorði þjónandi læknis eða ljósmóður, að liðnir sjeu 6 mánuðir frá getnaði fósturs, og getur hún þá krafist höfðunar barnsfaðernismáls með þeim hætti, sem getur í næstu grein á undan, enda sje maðurinn á lífi.

Nú hefir sá, er konan kennir fóstrið, gengist við faðerni þess á þann hátt, er greinir í 4. gr. eða gengst við því í rjettinum, og er þá skorið úr um faðernið, enda gengur málið þá eigi til dóms.

Gangist hann aftur á móti eigi við faðerninu, fer um úrslit málsins eftir því, sem segir í 14.—15. gr., sbr. síðustu málsgrein 13. gr., þó svo að eið samkvæmt 15. gr. skal þá vinna undir rekstri málsins.

7. gr.

Nú er sá maður, sem óskilgetið barn er kent, látinn, og má þá höfða barnsfaðernismál gegn búi hans. Fari skiftaráðandi með búið, skal stefna honum fyrir búsins hönd. Standi skiftaforstjórar eða erfingjar fyrir skiptunum, nægir að stefna einum skiftaforstjóra eða erfingja.

Nú er stefndur horfinn eða farinn af landi burt, og má þá höfða mál gegn honum hjer á landi, eftir opinberri stefnu.

8. gr.

Barnsfaðernismál skal höfða á varnarþingi þess, er barn (fóstur) er kent, eða því, er hann síðast átti, eða þar sem farið er með bú hans, sje hann látinn.

Málið skal höfðað innan árs frá fæðingu barnsins, sje móðir þess málshöfðandi, ella innan árs frá því, að framfærsluskyldur tók við barninu til framfærslu. Standi sjerstaklega á, getur stjórnarráðið lengt frestinn, svo sem hæfa þykir.

9. gr.

Um stefnufrest í barnsfaðernismáli og stefnubirtingu fer að lögum, að svo miklu leyti sem eigi er öðru vísi um mælt í lögum þessum.

10. gr.

Sækjandi barnsfaðernismáls er undanþegin öllum rjettargjöldum í hjeraði. Um greiðslu annara gjalda hans fer svo, sem málið væri gjafsóknarmál af hans hendi.

Nú telur æðri dómstóll málsstað málshöfðanda eigi óliklegan, og getur dómurinn þá ákveðið, að svo skuli fara þar um greiðslu rjettargjalda og annara gjalda, sem mælt er um í hjeraði.

11. gr.

Um barnsfaðernismál í hjeraði fer sem einkalögreglumál, að svo miklu leyti, sem eigi er öðru vísi um mælt í lögum þessum.

12. gr.

Dómaranum ber af eigin hvötum, að afla allra fáanlegra sannana fyrir þeim atriðum, sem bent geta til þess, hver vera muni faðir óskilgetins barns, meðal annars skýrslu læknis eða ljósmóður um það, hvort barnið hafi fæðst fullburða eða hve mikið hafi vantað á að svo væri. Hann getur í því skyni kallað bæði barnsmóður og þann, er faðernið er kent, fyrir sig, og krafið þau framburðar, en eið má hann eigi af þeim taka nema svo standi á, sem greinir í niðurlagi 6. gr.

Nú neitar annað þeirra að koma i rjettinn, og má dómarinn þá láta sækja það, nema barnsmóðir sje sækjandi málsins og neiti að sækja rjettarhaldið, þá frávísar hann málinu.

Nú neitar annað þeirra að svara spurningum dómarans, og getur dómarinn þá gjört því þingviti, nema barnsmóðirin sje sækjandi málsins og neiti að svara, þá frávísar hann málinu.

Barnsmóðir og sá, er barn er kent, skulu spurð í rjetti fyrir lokuðum dyrum, nema bæði sje á annað sátt.

13. gr.

Nú koma fram líkur fyrir því, að fleiri hafi haft samfarir við barnsmóður á þeim tíma, er barnið gæti verið getið, og ber þá dómaranum að stefna þeim mönnum til að svara til sakar, með stefndum.

14. gr.

Nú má ætla, eftir því sem fram hefir komið í málinu, að stefndur sje faðir barnsins (fóstursins), og skal hann þá dæmdur faðir þess.

15. gr.

Nú þykja nokkrar líkur fyrir því, að stefndur hafi haft samfarir við konuna á þeim tíma. að hann geti verið faðir barnsins (fóstursins) og dæmir þá dómari þeim aðilja, er ætla má, að hafi rjettari málsstað og trúverðari þykir, að staðfesta framburð sinn með eiði, konunni með fyllingareiði og karlmanninum með synjunareiði.

Nú er stefndur látinn, þegar málið er tekið til dóms, horfinn eða farinn af landi burt, og verður konunni þá dæmdur eiðurinn sje hún eiðgeng og framburður hennar líklegur.

16. gr.

Í eiðstaf þeim, sem stýlaður er í barnsfaðernismáli, skal einskorða tímabil það, er eiðurinn tekur til.

Móðirin vinnur eið að því, að sá, er hún kennir barnið (fóstrið), hafi haft samfarir við sig á því tímabili, sem tiltekið er í eiðstafnum, en hann synjar fyrir það með eiði, að svo hafi verið.

III. Kap.

Framfærsla barns. m. m.

17. gr.

Móðir er skyld að framfæra og uppala óskilgetið barn sitt, sem skilfengið foreldri skilgetið barn, enda er framfærsluskylda óskilgetins barns gegn móður þess söm, sem framfærsluskylda skilgetins barns gegn foreldri.

18. gr.

Nú hefir maður gengist við faðerni að óskilgetnu barni (fóstri) eða hann hefir verið dæmdur faðir þess, honum orðið eiðfall eða eiður hefir fallið á hann, og er honum þá jafnt móður þess skylt að kosta framfærslu barnsins og uppeldi.

Framfærslu og uppeldi óskilgetins barns skal hagað, svo sem hæfa þykir högum þess foreldris, sem betur er statt, hafi karlmaðurinn gengist við faðerninu eða verið dæmdur faðir þess, honum orðið eiðfall um faðernið, eða faðerniseiður fallið á hann, en ella eftir högum móður þess. Þó má hvorugt vera síður en alment gerist.

19. gr.

Nú má ætla, að fleiri karlmenn hafi haft samfarir við konuna á þeim tíma, er líklegt er að barnið (fóstrið) sje getið, og verður þá enginn dæmdur faðir barnssins.

Hinsvegar skal dæma þá alla í sameiningu til að gefa með barninu þangað til það er 16 ára, og til að inna af hendi þær greiðslur, sem óskilfengin móðir getur krafist sjer til handa af barnsföður sínum.

Nú eru fleiri dæmdir til meðgjafar með óskilgetnu barni eða til lögmæltra greiðslna til handa móður barnsins (29. og 30. gr.) og ábyrgjast þeir þær greiðslur þá einn fyrir alla og allir fyrir einn.

Nú hefir einn greitt fyrir alla umsamið eða úrskurðað framlag, og getur hann þá krafist hlutfallslegrar endurgreiðslu af hendi hinna.

20. gr.

Heimilt er barnsmóður eða þeim, sem kemur í hennar stað, þar á meðal fátækrastjórn, að semja, jafnvel fyrir barnsburð, við barnsföður eða þann, sem á að greiða meðlag með barni, um greiðslu barnsfúlgunnar. En skriflegur skal sá samningur vera og vottfastur, enda staðfestur af valdsmanni, þar er barnsmóðir er heimilisföst eða dvelur.

Nú er samningurinn eigi í lögmæltum búningi, og má þá krefjast framlaga framvegis, svo sem enginn samningur hefði verið gjörður.

Nú er barnsfúlga greidd samkvæmt samningi um lengri tíma eða öll í einu, og skal þá fara með hana, sem fje ófjárráðra.

21. gr.

Þröngva má barnsföður eða manni, sem lögskylt er að gefa með óskilgetnu barni (fóstri), með úrskurði valdsmanna, þar er hann á heima, til

að gefa með barninu helming meðgjafar eða meira, þó aldrei meira en meðgjöf þá, sem i raun og veru er greidd með barninu.

Nú má ætla, að barnið sje ávöxtur af samförum að óvilja eða án vilja móður, enda hafi faðirinn við rjettarrannsókn orðið sannur að slíku tilræði við móðurina, og er hann þá skyldur að kosta framfærslu og uppeldi barnsins að öllu leyti.

Í yfirvaldsúrskurði þeim, sem gjörir manni að skyldu, að greiða meðlag með óskilgetnu barni, eða meðlagsskyldan er staðfest með honum, skal vera skýrt, svo sem kostur er á, frá aldri mannsins, fæðingarstað og framfærslusveit.

22. gr.

Nú sýkist barn á ómagaaldri eða andast, og getur móðir þess þá krafist þess, að valdsmaður gjöri föður þess eða þeim, sem dæmdur hefir verið til meðgjafar með því, að leggja fram aukastyrk til hjúkrunar og lækningar og greftrunar barninu.

Sama rjett hefir sá, sem skyldur er að framfæra barnið, að konunni látinni eða vegna annara lögmæltra ástæðna, þar á meðal fátækrastjórn.

23. gr.

Nú er barnið komið úr ómegð, en ófært vegna andlegra eða likamlegra bresta eða annara ósjálfráðra orsaka til þess að hafa sjálft ofan af fyrir sjer, og getur þá sá, sem að lögum er skyldur að annast barnið, krafist þess, að valdsmaður úrskurði föður þess skylt, að framfæra barnið af sinni hálfu, að svo miklu leyti, sem hann er aflögufær að dómi sveitarstjórnar í dvalarsveit hans,

Óskilgetnu barni er skylt að framfæra föður sinn með sama skilorði.

24. gr.

Meðlag með óskilgetnu barni skal gjalda fyrir fram, fyrir hálft ár í senn.

Úrskurðað meðlag má hækka eða lækka, ef hagur aðilja breytist.

Nú hefir manni verið gjört að greiða meðlag með barni, áður en barnið fæðist, en það fæðist andvana, og fellur þá meðlagsskyldan niður.

25. gr.

Nú deyr karlmaður og lætur eftir sig óskilgetið barn, er honum ber að gefa með, og skal þá greiða af fjármunum dánarbúsins sem skuld, er komin sje í gjalddaga, barnsfúlgu þá, er hinn dáni skyldi greiða, hvort sem hún er ákveðin með meðlagsúrskurði eða samningi, svo framarlega sem beiðni kemur um það til skiftaráðanda, áður en skuldalýsingarfrestur er liðinn eða 12 mánuðum frá láti mannsins, hafi skuldalýsingarfrestur eigi verið auglýstur, enda er skiftaráðanda skylt að lýsa slíkri kröfu í búinu, viti hann, að hinn látni hafi látið eftir sig óskilgetið barn, er honum bar að framfæra.

Sje barnsfúlga sú, er hinn látni skyldi lúka, hvorki ákveðin með samningi nje yfirvaldsúrskurði, skal greiða svo mikið, sem meðalmeðgjöf með barninu nemur frá dánardægri hans, þangað til það er 16 ára.

Ef ekkja barnsföður er á lífi eða skilgetin börn, þá skal þess gætt, að

meðgjöf sú, er greidd er óskilgetnu barni til framfærslu, nemi eigi meira fje en því, er barnið skyldi í arf taka, ef skilgetið væri.

Nú situr ekkja barnsföður í óskiftu búi, og heldur hún þá áfram að greiða barnsfúlgu þá, er á barnsföður hvildi, nema valdsmaður ákvarði með rökstuddum úrskurði, að hún skuli greiða minna eða jafnvel ekkert um lengri eða skemri tíma vegna breyttra ástæðna. Skjóta má þeim úrskurði til stjórnarráðsins.

Nú er barnsfúlga greidd af hendi í einu eftir lát föður (meðlagsskylds), og fer þá um hana, svo sem segir í 3. mgr. 20. gr., enda skal tiltaka á hverjum tíma og hverjum greiða skuli meðlögin.

Falli barnsfúlga niður að nokkru eða öllu fyrir þá sök, að barnið deyr áður en það er orðið 16 ára, þá skal fje það, sem óeytt er, koma til skifta meðal erfingja greiðanda. Verði afgangur af fúlgunni af öðrum ástæðum, nýtur barnið hans.

26. gr.

Sje barnsfúlga sú, er barnsföður (meðlagsskyldum) er skylt að borga með óskilgetnu barni, samkvæmt úrskurði valdsmanns eða samningi, staðfestum af valdsmanni, eigi greidd á rjettum gjalddaga, og eigi móðir þess rjett til framfærslu hjer á landi, þá er henni heimilt að krefjast þess, að fúlgan verði greidd henni af sveitarfje í dvalarsveit hennar, þó eigi nema fyrir eitt ár og eigi meira en meðalgjöf í þeirri sveit, er barnið dvelur í. En upphæð meðalmeðgjafa með óskilgetnum börnum ákveða sýslunefndir og bæjarstjórnir fyrir hvert sveitarfjelag um 3 ár í senn, og skal miða meðalmeðgjöf við aldur barna.

Beiðni barnsmóður til dvalarsveitar skal fylgja meðlagsúrskurður valdsmanns, löglega birtur, aða samningur, staðfestur af honum og löglega birtur, og lífsvottorð barnsins, enda láti móðirin uppi þá skýrslu um framfærslusveit barnsföður (meðlagsskylds), sem hún er fær um.

Meðlagið skal talið sveitarstyrkur til handa barnsföður (meðlagsskyldum) frá dvalarsveit móður, og fer um endurgjald á honum sem öðrum sveitarstyrk.

27. gr.

Sama rjett, sem móðir óskilgetins barns hefir samkvæmt framansögðu, hafa og þeir, er annast eiga framfærslu og uppeldi barnsins, að móðirinni látinni eða af öðrum lögmæltum ástæðum, þar með talin framfærslusveit barnsins, hafi hún tekist framfærslu þess á hendur.

28. gr.

Nú er karlmaður skyldur að lögum til að gefa með óskilgetnu barni, en ókunnugt er um verustað hans, og getur þá sá, er framfærslu- og uppeldisskyldan hvílir á, krafist fulltingis lögreglustjórnar til þess að leita uppi verustað hans.

Þá getur framfærsluskyldur og, þótt annar sje en framfærslusveit, neytt 60. gr. fátækralaganna, þegar svo stendur á sem þar er lýst.

Nú fer maður af landi burt og hefir eigi sett slíka tryggingu, sem get-

ur í nefndri fátækralagagrein, og getur framfærsluskyldur þá heimtað lögtak fyrir gjaldkræfum greiðslum og löghald fyrir ógjaldkræfum, hvorttveggja samkvæmt lögmæltum reglum.

29. gr.

Faðir óskilgetins barns (meðlagsskyldur) er skyldur að greiða móður barnsins að minsta kosti helming kostnaðar þess, er leitt hefir af barnsförunum og styrk til framfærslu hennar næstu 6 vikúr fyrir og eftir barnsburðinn.

Nú hefir barnsfaðir við rjettarrannsókn orðið sannur að slíku tilræði við móður barnsins, sem getur í 2. mgr. 21. gr., og ber honum þá að kosta að öllu leyti bæði barnsfarirnar og framfærslu og hjúkrun hennar út af meðgöngunni og barnsförunum.

Nú er skorið úr um faðerni barns (meðlagsskyldu) fyrir fæðingu þess, og getur konan þá heimtað framfærslustyrkinn fyrir fyrri 6 vikurnar úrskurðaðan sjer þegar í stað.

Valdsmaður, þar er konan dvelur, ákveður framlög þessi, framfærslustyrkinn eftir högum beggja. Fyrirframgjörður samningur um hjernefnd framlög er ógildur. Framlögin eru gjaldkræf, þegar er úrskurður hefir gengið um þau.

Nú greiðir barnsfaðir (meðlagsskyldur) eigi framlög þessi á gjalddaga, og getur þá móðir barnsins heimtað þau greidd af dvalarsveit sinni, hvort sem barnsfaðir er lifs eða liðinn. Um endurgreiðslu framfærslusveitar barnsföður á framlögum dvalarsveitar fer að lögum.

30. gr.

Nú sýkist kona, sem svo er ástatt um, sem segir í 6. gr., vegna meðgöngunnar og er lengur frá verki en 2 vikur, og getur hún þá heimtað, að valdsmaður, þar er hún dvelur, gjöri manni þeim, er eigna má faðernið (meðlagsskyldum), styrk til hjúkrunar hennar mánaðarlega fyrirfram, þangað til hún verður ljettari, og framfærslustyrk jafnlengi, þó að frádregnum tíma þeim, er henni áður kynni að hafa verið úrskurðaður framfærslustyrkur fyrir.

Nú hefir óskilfengin móðir sýkst út af barnsförunum og er lengur frá verki en venjulegt er um sængurkonur, eða hún sýkist svo eftir sængurleguna út af meðgöngunni eða barnsburðinum, að hún er lengur frá verki en 2 vikur, og hefir hún þá sama rjett gegn barnsföður sínum (meðlagsskyldum), sem getur í næstu málsgrein á undan, meðan hún er sjúk, þó eigi lengur en 6 mánuði eftir barnsburð og að frádregnum þeim framfærslukostnaði, er henni kynni að hafa verið úrskurðaður áður.

Um ákvörðun og greiðslu hjer um ræddra framlaga gilda sömu reglur og um framlög samkvæmt 29. grein.

31. gr.

Nú liða meira en 6 mánuðir frá því að konan varð heil þangað til hún leitar dvalarsveitar út af gjaldkræfu framlagi samkvæmt 29. og 30. gr., og er dvalarsveit þá eigi skylt að inna það af hendi.

IV. kap.

Um forráð barna m. m.

32. gr.

Móðir óskilgetins, ósjálfráðs barns hefir jafnan rjett og foreldri skilgetins barns til þess að hafa barn sitt hjá sjer og ráða því að öðru leyti.

Nú giftist barnsmóðir öðrum en föður barnsins, og ráða þá hjónin barninu bæði saman, enda fylgi barnið móður sinni.

Nú andast móðirin frá manni sínum, og ræður þá stjúpinn barninu, sje það á framfæri hans, enda hafi barnið eigi verið skilgjört.

33. gr.

Nú andast ógift kona frá óskilgetnu, ósjálfráðu barni sínu, eða fer alfarin af landi burt eða telst óhæf að dómi valdsmanns með ráði sóknarprests og hjeraðslæknis til að ala barnið upp, og á þá faðir þess rjett til að fá umráð yfir barninu, ef hann skilgjörir það á þann hátt, er segir í 38 gr. eða þinglýsir því samkvæmt 39, gr.

Nú hefir barn, sem þinglýst hefir verið samkvæmt 39. gr., verið á fóstri með móðurforeldri eða móðursystkini um lengri tíma og vel farið um það, og getur þá stjórnarráðið heimilað slíku fósturforeldri að halda barninu áfram, enda kalli fósturforeldri eigi eftir meðgjöf með því af hendi barnsföður.

34. gr.

Skólanefndir og fræðslunefndir skulu hafa eftirlit með því, að óskilgetin börn innan umdæma þeirra sje vel upp alin.

Nú verður nefnd þess vör, að móður óskilgetins barns eða þeim, sem barnið er hjá, fari uppeldi barnsins eigi svo vel úr hendi sem skyldi, og skal nefndin þá áminna þann, sem í hlut á, Nú skipast hann eigi við áminning nefndarinnar, og skal hún þá skýra valdsmanni frá málavöxtum, en hann leitar álits læknis og prests og gjörir síðan þær ráðstafanir, er með þarf, getur meðal annars komið barninu fyrir á öðrum stað.

35. gr.

Um rjett og skyldu óskilgetins barns til annars nafns en eigin nafns fer að lögum, enda jafngildi faðernisdómur, eiðfall barnsföður eða eiður barnsmóður faðernisjátningu.

Um sveitfesti og sóknfesti barnsins fer að lögum.

V. kap.

Um erfðir barns og eftir það.

36. gr.

Óskilgetið barn erfir móður og móðurfrændur sem skilgetið barn, svo og föður sinn og föðurfrændur, hafi hann gengist við faðerni þess (4. gr.) eða verið dæmdur faðir þess (14. gr.).

Óslitin sambúð karls og konu ósamangefinna frá því 6 vikum fyrir getnað barns, þangað til 3 árum eftir fæðing þess, jafngildir faðernisjátningu, þá er um erfðarjett barns eftir föður og föðurfrændur ræðir eða þeirra eftir það.

Móðir og móðurfrændur erfa óskilgetið barn, svo sem skilfengið foreldri og foreldrafrændur erfa skilgetið barn. Slíkt hið sama gildir um föður og föðurfrændur óskilgetins barns. hafi barnið haft erfðarjett eftir þá.

VI. kap.

Um skilgjörð barna m. m.

38. gr.

Nú giftist karl og kona, er átt hafa saman óskilgetið barn, í lifanda lífi barnsins, og er barnið þá skilgjört, enda hafi maðurinn annaðhvort gengist við faðerni barnsins, eða verið dæmdur faðir þess, honum orðið eiðfall eða þá eiður fallið á hann.

38. gr.

Nú má telja faðerni óskilgetins barns víst, þótt eigi sje sannað á lögmætlan hátt, og getur stjórnarráðið þá úrskurðað, eftir beiðni barnsföður, að barnið skuli hafa skilgetinna barna rjettindi gagnvart föður og föðurfrændum og þeir gagnvart því, enda komi samþykki lögráðamanns barnsins til, sje það ósjálfrátt, en ella samþykki þess sjálfs.

39. gr.

Nú lýsir maður, er kona hefir kent óskilgetið barn sitt, því á varnarþingi sínu, manntalsþingi eða bæjarþingi, og lætur bóka, að hann eigi barnið, og öðlast barnið þá öll rjettindi feðraðs óskilgetins barns gagnvart föður og föðurfrændum, og þeir gagnvart því.

40. gr.

Nú er óskilgetið barn skilgjört, samkvæmt 37. og 38. gr., og verður þá afstaða þess til föður og föðurfrænda sem skilgetins barns. Þó getur faðir eigi heimtað sjer fengin forráð barns, er skilgjört hefir verið samkvæmt 38. gr., meðan móður þess nýtur.

VII. kap.

Almenn ákvæði og bráðabirgðar.

41. gr.

Afstaða óskilgetins barns fer að íslenskum lögum, hafi móðirin íslenskan ríkisborgararjett.

Slíkt hið sama gildir, þó að ríkisfesti móður rakni, haldist ríkisfesti barnsins óbreytt.

42. gr.

Framfærsluskylda föður gagnvart óskilgetnu barni og greiðsluskylda hans gagnvart móður þess fer að lögum lands þess, er konan tilheyrði, þá er hún varð ljettari eða vanfær, sje krafist barnsmeðlags eða framfærslustyrks til til konu fyrir fæðing barnsins,

Þó verður frekari kröfum eigi framgengt, en lögmæltar eru hjer í landi.

43. gr.

Skilgjörð óskilgetins barns fer að islenskum lögum, hafi skilgjörðarmaður verið rikisfastur hjer, þá er skilgjörðin fór fram.

Nú er skilgjörðarmaður útlendur en barnið rikisfast hjer og er þá skilgjörð ógild, nema til komi samþykki lögráðamanns, sje barnið ósjálfrátt, en ella samþykki þess sjálfs.

44. gr.

Nú er óskilgetið barn fætt, áður en lög þessi gengu í gildi, og fer þá um barnið samkvæmt þeim, frá gildistöku laganna.

Þó fer framfærsluskylda föður (meðlagsskylda) gagnvart barninu, nema um hana sé samið, og skylda hans gagnvart móður þess eftir áðurgildum lögum.

Enn fremur gilda erfðanýmæli 86. gr. eigi um önnur börn en þau, sem fædd eru 10 mánuðum þrítugnættum eftir gildistöku laganna.

45. gr.

Með lögum þessum eru eftirfarandi ákvæði úr gildi numin: N,-L. 5. 2. 33 og 71—74, sbr. konungsbrjef 17. febr. 1769 og D.-L. 5. 2. 33 og 70—73, sbr. 2. gr. tilsk. 25. sept. 1850, N.-L. 6. 13. 5, sbr. kbr. 2. mai 1732, 9. gr. í tilsk. 25. sept. 1850, niðurlag 3, gr. fátækralaganna 10. nóv. 1905, 6.—8. gr., 1. og 2. mgr. 9. gr., 10.—13. gr. og siðari setning 1. mgr. 15. gr. sömu laga.

Þá ógildast og önnur ákvæði, er koma kunna í bága við lög þessi.

46. gr.

Lögin öðlast gildi 1. janúar 1920.

Athugasemdir við lagafrumvarp þetta.

Alþingi 1917 samþykti þingsályktun, þar er meðal annars er skorað á landstjórnina, að undirbúa og leggja fyrir alþingi, svo fljótt sem unt er, frumvarp til laga um endurbætur á gildandi löggjöf um afstöðu foreldra til barna.

Dóms- og kenslumáladeild stjórnarráðsins leitaði til lagadeildar háskólans um undirbúning þessa máls, og hefir fengið þaðan frumvarp það, er hjer er prentað að framan og snertir afstöðu foreldra til óskilgetinna barna, og annarsvegar afstöðu barnanna til foreldra sinna. Aðal-starfið við samning þessa frumvarps hefir haft Lárus H. Bjarnason prófessor, en hinir lagakennararnir við há-

skólann hafa verið í verki með honum á líkan hátt og átti sjer stað við samning frumvarps til laga um stofnun og slit hjúskapar.

Frumvarpið er sniðið eftir nýrri löggjöt um þetta efni í Danmörku, Noregi og Svíþjóð. Hófst samvinna meðal þessara þriggja Norðurlandaþjóða 1909 um undirbúning nýrrar lagasetningar um hjúskap og um afstöðu foreldra og barna. Af þessari samvinnu hafa svo sprottið svipuð lög um afstöðu óskilgetinna barna og foreldra þeirra í Noregi og Svíþjóð.

Ráðuneytið hefir eigi getað fallist að öllu á ákvæði umgetins frumvarps prófessors Lárusar H. Bjarnason um erfðarjettinn. Var um það ákveðið svo í 36. gr. þessa frumvarps, að óskilgetið barn erfi föður og föðurfrændur, hafi hann gengist við faðerni þess, eða verið dæmdur faðir þess, eða faðerniseiður fallið á hann eða honum orðið eiðfall um faðernið.

Ráðuneytinu hefir eigi þótt fært að fara lengra í því, að veita óskilgetnu barni erfðarjett eftir föður og föðurfrændur en svo, að þessi rjettur sje bundinn við faðernisviðurkenning frá föður eða faðernisdóm.

Erfðarjettur óskilgetinna barna eftir foreldra, jafnvel á móti vilja þeirra, er ekki svo sjálfsagður, að rjett sje að veita hann óskilgetnu barni eftir þann mann, sem ekki vill kannast við faðernið, nema neitun hans sje dæmd ógild.

Annars er frumvarpið borið fram óbreytt.

Fylgiskjal.

Frumvarp til laga

um

afstöðu foreldra til óskilgetinna barna

með

ástæðum og athugasemdum.

Frumvarpið er prentað óbreytt hjer að framan, nema fyrsta málsgrein 36. gr. Aftan af henni er felt: »eða faðerniseiður fallið á hann eða honum orðið eiðfall um faðernið«.

Ástæður og athugasemdir við frumvarp til laga um afstöðu foreldra til óskilgetinna barna.

Að islenskum, sem nálega allra annara landa lögum, fer afstaða foreldra og barna mjög eftir því, hvort barnið er skilgetið eða óskilgetið.

Sje barnið *skilgetið*, fer afstaða þess, meðan það er í ómegð og þangað til það aflar sjer sjálft sjálfstæðrar stöðu í þjóðfjelaginu, yfirleitt eftir högum foreldranna (föður). Foreldrum þess er fortakslaust skylt að framfæra það og uppala þangað til það verður 16 ára gamalt, enda hafa þau fullkominn umráðarjett yfir barninu jafnlengi. Auk þess er aflögufærum foreldrum skylt að ala önn fyrir eldri þurfandi börnum sínum, enda aflögufærum börnum skylt að gera þurfandi foreldrum sínum sömu skil. Foreldrin hafa erfðarjett eftir barnið og það eftir þau. Foreldrin hafa yfirleitt, hvort um sig, *jafnan* rjett og jafna skyldu gagnvart barninu, og barnið sömu rjettindi og skyldur gagnvart báðum foreldrunum.

Sje barnið *óskilgetið*, hefir móðirin yfirleitt sömu skyldur og rjettindi gagnvart barninu, sem skilfengið foreldri gegn skilgetnu barni, og barnið sömu skyldur og rjettindi gegn móður sinni, sem skilgetið barn gegn skilfengnu foreldri.

Óskilfenginn *faðir* hefir hinsvegar eigi aðra skyldu gagnvart barninu en þá, að gefa með því, meðan það er á ómagaaldri. Og meðlagsskylda hans nær yfirleitt eigi lengra heldur en til að birgja barnið að venjulegum lífsnauðsynjum, að sinum hluta. Eftir að barnið er komið úr ómegð, eru engin tiltök að skylda föður til að styrkja barnið, hvað sem það hendir, enda barninu óskylt að styrkja hann. Óskilfenginn faðir hefir á hinn bóginn heldur engin rjettindi gagnvart barninu, og barnið yfirleitt hvorki rjettindi nje skyldur gagnvart honum. Meðal annars erfir hvorugt hitt.

Lagamunurinn á skilgetnu og óskilgetnu barni er þannig býsna mikill. En lífskjaramunurinn er eigi minni. Skilgetna barnið er góðum foreldrum svo mikill aufúsugestur, að málsháttúrinn »blessun fylgir barni hverju« er víða enn talinn meðal sannmæla. En óskilgetna barnið kemur að jafnaði i óþökk annars eða beggja. Móðirin hefir oft ekki nema tómar hendurnar til að taka við því. Henni er víða legið á hálsi fyrir »hrösunina«, bæði af vandamönnum og vandalausum. Og hún á ekkert athvarf til mannsins, sem er jafnvaldur henni sjálfri að hugraun hennar og öðrum erfiðleikum, meðan henni liggur mest á, nokkru fyrir og eftir barnsburðinn, um annað en hálfan svokallaðan barnsfararkostnað. Faðirinn gengst stundum eigi við faðerninu. Og ósjaldan lendir í málarekstri eða öðru stappi með foreldrunum. Meðlagið af hendi barnsföður kemur venjulega eigi fyr en hálfu eða heilu ári eftir fæðingu barnsins og hrekkur langoftast eigi nema til hálfs fyrir brýnustu þörfum þess. Barnið fylgir í besta lagi móður sinni og hefir þá jafnoft vistaskifti og hún, en lendir oft í hrakningum milli misjafnra manna.

Það ræður að líkindum, að kjör þau, er móðir óskilgetins barns á venjulega við að búa, sjerstaklega á ofanverðum meðgöngutímanum og fyrst eftir barnsburðinn, muni hafa eigi all-litil áhrif á barnið. Þegar þar við bætist, að barnið elst venjulega upp við meiri eða minni skort og litla umhirðu, þá er síst að furða, þó að oft fari misjafnlega um þau, bæði á yngri og efri árum. Og sennilega er þeim áhrifum eigi lokið með lífi þeirra. Þau áhrif ganga að öllum líkindum lengra eða skemur í ættir fram. »Ilt er í ætt gjarnast«, eða að minsta kosti gjarnt eigi síður en gott. Hjer á landi brestur nú að vísu skýrslur, er bygð verði á viðunanleg greinargerð um áhrif óskilgetnaðar jafnvel í fyrsta lið. Þó hefir *Þorsteinn* hagstofustjóri *Þorsteinsson* góðfúslega látið mjer í tje skýrslu um hlutfallstölu óskilgetinna og skilgetinna barna, andvanafæddra og látinna á fyrsta mánuði.

Samkvæmt skýrslu þessari töldust óskilgetin börn hjer á landi á tímabilinu 1906—10: 14.6 af hundraði, í Svíþjóð: 13.5, í Danmörku: 11.0, i Finnlandi:

7.0, í Noregi: 6.7 og í Færeyjum: 2.7, en í Hollandi: 2.1 og í Búlgaríu ekki nema 0.5. Er Ísland þar efst á blaði, en óskilgetnum börnum virðist þó heldur fækka. 1876—85 voru meðal lifandi fæddra hjer á landi 20.0 af hundraði óskilgetin; 1886—95: 19.0, en 1896—1905 ekki nema 14.7 og 1906—15 að eins 13.0.

Af hverjum 100 óskilgetnum börnum fæddust á tímabilinu 1876—85 4.6 andvana, en af skilgetnum 3.2; 1886—95: 5.2 óskilgetin, en 3.2 skilgetin; 1896—1905: 3.8 óskilgetin, en 3.0 skilgetin, og 1906—15: 4.6 óskilgetin, en 2.8 skilgetin.

Árin 1916 og 1917 voru meðal fæddra barna alls (lifandi og andvana) 1916: 13.4 af hundraði óskilgetin, en 1917: 14.4.

Á árunum 1906—15 — lengra ná skýrslurnar eigi — dóu af hverjum 100 óskilgetnum börnum á fyrsta mánuði 4.5, en 3.4 af 100 skilgetnum.

Eru tölur þessar sæmilegur vottur þess, að miklu skiftir, hversu fer um barnið (og um móðurina, sjerstaklega skömmu fyrir og eftir barnsburð). Þær koma líka allvel heim við reynslu þeirra þjóða, sem eiga því láni að fagna, að eiga ítarlegar skýrslur um allan hag sinn. Í Svíaríki t. d. voru 1901—10: 12.7 börn óskilgetin af hverju hundraði. Á sama tíma, 1901—10, reyndust þar andvanafædd 32.97 af þúsundi óskilgetinna barna, en eigi nema 23.59 af þúsundi skilgetinna. 1906—10 dóu þar á fyrsta ári 120.48 af þúsundi óskilgetinna barna, en eigi nema 71.51 af þúsundi skilgetinna. Likt er ástandið sagt annarstaðar á Norðurlöndum og víðar út um heim.

Auk þess þykir það sannreynt í útlöndum, að tiltölulega allmiklu fleiri óskilgetnir en skilgetnir reki þar á refilstigi. Í Svíaríki er t. d. styrkþága af fátækrafje fjórum sinnum tíðari meðal óskilgetinna en skilgetinna, glæpir miklu tíðari og óskilfengnar mæður hlutfallslega miklu fleiri óskilgetnar en skilgetnar.

Það er því miður tæpast ástæða til að ætla ástandið hjer á landi mun betra í þessum efnum heldur en í Svíaríki, enda ástæður allar svipaðar, nema hvað stórbæir eru hjer engir, en þar fer sennilega að minsta kosti að sumu leyti lakar um óskilgetnu börnin en annarstaðar. Annars er hlutfallið milli »kaupstaðar«- og sveitarbúa síst hagstæðara hjer en þar. Hjer á landi eru $^2/_5$ landsmanna taldir lifa 1917 í kaupstöðum og mannfleiri þorpum en 100 manna (Hagtíðindin 1918, bls. 43), en í Svíaríki töldust 25.4 af hundraði búa í kaupstöðum árið 1910. Lifskjör óskilfenginna mæðra og óskilgetinna barna eru hjer sem annarstaðar yfirleitt allmiklu lakari en skilfenginna mæðra og skilgetinna barna.

Lagamunurinn á afstöðu skilgetinna og óskilgetinna barna var upphaflega gjörður vegna hjónabandsins, því til varnar. En lurkurinn á óskilfengnu móðurina og óskilgetnu börnin hefir eigi reynst affarasælla varnarvopn heldur en það, að hjónaböndum fækkar hjer, sbr. Hagtíðindin 1918, bls. 33. Og sama er upp á teningnum annarstaðar.

Þegar nú þess er gætt, *að* um 14.6 af hundraði hjer borinna lifandi manna munu vera óskilgetnir, *að* um flesta þeirra hefir farið miður vel lengri eða skemmri tíma af æfinni, *að* sennilegt er, að kjör þeirra hafi miður góð áhrif jafnvel í ættir fram, og *að* ástæðan til lagameðferðarinnar á þeim hefir reynst fánýt til eflingar hjónabandinu, þá virðist óneitanlega kominn tími til að freista breytinga á ástandi, sem er jafnóskynsamlegt og það er órjettlátt, og virðist eigi standa á öðru en staurfótum uppidagaðrar venju.

Um þetta mun nú og allur þorri hugsandi manna hjer á landi sammála,

meðal annara Alþingi og landsstjórn. Það sýnir þingsályktun Alþingis 1917 á þingskjali nr. 367 og undirtektir stjórnarinnar undir hana.

Um hitt munu aftur vera eða verða nokkru skiftari skoðanirnar, hversu víðtækar bótabreytingarnar skuli vera. Um fullkominn jöfnuð með skilgetnum og óskilgetnum börnum getur þó eigi verið að ræða, þegar af þeirri ástæðu, að óvíst er um faðerni eigi allfárra óskilgetinna barna, þeirra sem eigi eru feðruð. Lagamunurinn kemur að eins fram gagnvart föðurnum, og er því eigi unt að umbæta hann, þar sem engum föður er til að dreifa. Það yrði að minsta kosti að gjöra greinarmun á feðruðum óskilgetnum börnum og ófeðruðum.

En það væri heldur eigi hægt, að setja feðruð óskilgetin börn og síst *öll* á bekk með skilgetnum börnum að *öllu* leyti. Foreldrar óskilgetinna barna búa að jafnaði hvort að sínu. En þar sem svo stendur á, verður að leggja uppeldisskylduna á annað foreldrið, því að varla getur komið til mála að láta barnið vera sitt tímabilið hjá hvoru foreldranna. Og samkvæmt náttúrunnar lögmáli verður að fela móðurinni uppeldi barns hennar um fram föðurnum. En af því leiðir aftur, að fá verður henni tæki til að gegna skyldu sinni, fá henni umráð yfir barninu, svokallað foreldravald. Þar sem svo stæði á, yrði aðalskylda föðurins að vera sú, að leggja fram fje til þess að viðunanlega geti farið um barnið.

Aftur á móti gæti komið til mála að lögleiða fullkominn jöfnuð með skilgetnum börnum og þeim óskilgetnum börnum, er foreldrar þeirra byggju saman og víst væri um faðerni að. Það yrði þó því að eins gert með nokkrum sanni, að foreldrin hefðu búið saman langan, lögmæltan tíma. En þar sem hjónabandið er annars vegar einn af máttarviðunum í þjóðfjelagsskipuninni og því stendur hins vegar mest hætta af þess konar sambúð, þá þykir eigi ráðlegt að hverfa að því ráði, enda hvorttveggja í senn, erfitt að ákveða öðruvísi en af handahófi fastákveðinn sambúðartíma, og raunverulegur jöfnuður milli slíkrar sambúðar og hjónabands heldur eigi fullkominn, þar sem utanhjónabands sambúð alt af er riftanleg án nokkurrar íhlutunar almenningsvaldsins. Sú er og bót í máli, að foreldrin geta skilgjört börnin með því að giftast og gjöra það ósjaldan, enda föðurnum innan handar að skilgjöra þau gagnvart sjer upp á eigin spýtur eða því sem næst. Fullkominn jöfnuð skilgetinna og óskilgetinna barna virðist því eigi eiga að lögleiða, jafnvel eigi í þessu falli.

Hitt virðist aftur á móti umflýjanleg rjettlætisráðstöfun gagnvart óskilfenginni móður og óskilgetnu barni og jafnframt búhnykkur gagnvart þjóðfjelaginu, að leggja þá skyldu á hvern karlmann, sem *getur* verið faðir óskilgetins barns, að leggja fram svo mikið fje til handa barninu og móður þess, að búast megi við, að viðunanlega geti farið um barnið, meðan það er á ómagaaldri. Enda æskilegt, ef unt væri, að vekja aðilja, og þá eigi síst karlmanninn, til umhugsunar um, að getnaður barns með öllum hans afleiðingum er annað en leikur.

Að því ráði er horfið í frumvarpi þessu, enda er svo um mælt í nýjustu lögum Norðurlanda um óskilgetin börn, dönskum lögum nr. 130 frá 27. maí 1908, norskum lögum nr. 3 frá 10. apríl 1915 og sænskum lögum frá 13. júní 1917. Lög þessi eru hjer eftir skammstöfuð svo: D. l., N. l. og S. l.

En auk þessarar skyldu, sem virðist vera sjálfsögð afleiðing af samförum karlmanns við konu á barngæfum tíma, þykir yfirleitt eiga að leggja skyldur *skilfengins* föður á þann karlmann, sem ætla má *föður* óskilgetins barns, og þá um

leið fá honum rjettindi slíks föður, þó með þeim takmörkunum, sem leiða af eðlilegum forgangsrjetti móðurinnar í einstaka efni. Það ráð er og tekið upp í frumvarpinu og þar sumstaðar farið lengra heldur en í nokkrum af Norðurlandalögunum.

Frumvarpið er í 7 köflum og 46 greinum. Og skal nú gjörð grein fyrir frumvarpsgreinunum, hverri fyrir sig, að svo miklu leyti sem þurfa þykir.

Um 1. gr.

Nú eru þau börn talin »skilgetin«, sem getin eru í hjónabandi eða fædd, eða, þótt hvorki sjeu getin í hjónabandi nje fædd, ef foreldrin að eins eigast einhverntíma á lífsleið barnanna.

Öll önnur börn eru talin óskilgetin.

Það mætti draga í nokkurn vafa, hvort skilgreining þessi er í alla staði æskileg. En hitt er eðlilegt og því heppilegt, að lýsingin á óskilgetnum börnum sje neikvæð. Það hugtak breytist þá ekki, þó að andstæða þess, hugtakið skilgetinn, breytist. Hugleiðingar um breytingar á hugtakinu »skilgetinn« bíða því frumvarps um afstöðu foreldra og skilgetinna barna.

Um 2. gr.

Með grein þessari er aðallega ætlast til, að afnuminn verði lögmæltur munur um afstöðu svokallaðra hórbarna og annara óskilgetinna barna til foreldra. En munurinn kemur aðallega fram í tvennu, því að eftir núgildandi lögum erfir hórbarn eigi hórforeldri sitt, DL. 5. 2. 71 (NL. 5. 2. 72), og þannig hvorugt foreldri, sje bæði foreldri öðrum gift, nje hórforeldrið barnið, og í því, að samkvæmt 8. gr. fátækralaganna er ekkja eigi skyld að gefa með öðrum óskilgetnum börnum látins manns síns en þeim, sem fædd voru áður en hún giftist honum.

Hvorttveggja, bæði arfleysi barns eftir hórforeldri og lausn ekkju undan meðgjafarskuld látins manns hennar með hórbarni hans, og eftir atvikum óskilgetnu barni hans, er ranglátt, og á því, þegar af þeirri ástæðu, eigi rjett á sjer. Sjerstaklega á þetta við arfleysi barnsins. Það er nokkurs konar hefnd gegn saklausum fyrir yfirsjón annars. Hvortveggja ójöfnuðurinn hefir verið varinn með því, að hann væri til hlífðar öðrum enn nánari og saklausum vandamönnum hórseks. Fyrnefndi ójöfnuðurinn er talinn til hlífðar skilgetnum erfingjum og eftirlifandi maka hans, og síðarnefndur aðallega til hlífðar eftirlifandi ekkju hans.

En fyrst og fremst er hlífð við einn órjettlætanleg, *þurfi* henni að vera samfara ranglæti við annan. Og í annan stað er fullkomið ósamræmi í því, að erfingjar og maki verða jafnan að súpa seyðið af öllum öðrum skuldum og »skömmum« arfláta, en eru að eins leystir undan skuld hans við »hórbarn« hans. Erfingjar og maki (búið) verða að borga skuldir, sem stafa af verkum, sem jafnvel hafa eyðilagt heimili þeirra. En eru lausir undan erfðatilkalli barnsins og meðgjafarkröfu. Auk þess er makinn engan veginn alt af saklaus af hórbroti hins. Hann hefir sennilega ósjaldan gefið eitthvert tilefni til yfirsjónar hins. Og arfleysi hórbarnsins verður einnig ósjaldan eigi að eins öðrum en skilgetnum erfingjum hins látna til hags, heldur líka óskilgetnum, óskilgetnum niðjum hórsekrar móður, og jafnvel algjörlega vandalausum, sem sje brjeferfingjum eða arfleiddum. Hvortveggja linkindin er því ranglát og sú fyrri jafnframt óskynsamleg. Hún veldur

sennilega stundum þarflausum spjöllum á hag hórbarnsins, ef til vill spjöllum í ættir fram.

Enn fremur yrði sú afleiðing af 2. gr., að munur 4. gr. fátækralaganna á framfærsluskyldu stjúpföður og stjúpmóður gegn óskilgetnum börnum hins fjelli niður, enda á hann eigi við, jafnmikið jafnræði og orðið er á afstöðu konu og karls að lögum.

Sbr. annars nánar um þetta athugasemdir um 25. og 36. gr.

Um 3. gr.

Útlit nýfædds barns er órækastur vottur um, hvenær það er getið. Því er nauðsynlegt, að ljósmóðir eða læknir gjöri hvorttveggja, athugi nákvæmlega öll atriði, er máli geta skift um getnaðartíma barnsins, og skrásetji jafnframt þær athuganir sínar þá þegar. Yfirsetukonur eiga að gjöra þetta samkvæmt 14. gr. reglugjörðar nr. 12 1914, Stjt. 1914, B., bls. 16—17. En þetta er svo mikilvægt atriði, að lögleiða þykir eiga það, og þá jafnframt leggja sömu skyldu á lækni og ljósmóður.

Um 4. gr.

Það er mjög æskilegt, ef eigi nauðsynlegt, að til sjeu skýr ákvæði um það, hvenær telja megi faðerni játað. Viðsjárlaust virðist, að játa gildi játningar fyrir presti og valdsmanni, að því áskildu, að játningin sje þegar skrásett í embættisbók hlutaðeiganda. Hitt kynni í fljótu bragði að þykja ísjárverðara, að játa gildi vottfastrar játningar, án þess að vottarnir staðfestu vottorð sitt fyrir rjetti. Vegna þess, hve erfitt er víða að ná til prests og valdsmanns, þykir þó eigi mega einskorða gildi játningar við návist þeirra. Virðist mega slaka nokkuð á venjulegum kröfum, þar sem játningin gildir auðvitað því að eins, að báðum foreldrum komi saman um faðernið, sbr. upphaf greinarinnar, enda eigi all-lítil trygging í ákvæðunum um brjeflegan búning játningarinnar, um vottana og niðurlagsfyrirvarann.

Svipuð ákvæði eru látin nægja í S. l., 20. sbr. 9. gr.

Um 5. gr.

Að núgildum lögum mun barnsmóðir sennilega ein geta höfðað eða látið höfða barnsfaðernismál, sbr. upphaf 6. gr. fátækralaganna, með því að upphaf 10. gr. á sennilega eigi við 6. gr. Þetta má til sanns vegar færa, sje hún einfær um að framfæra og uppala barnið sæmilega. Ella virðist rjettur til að heimta barnið feðrað eiga að fylgja framfærsluskyldu. Nú er framfærslusveit móður skylt að framfæra óskilgetið barn, er alt um þrýtur. En auk framfærslusveitar er að minsta kosti stjúpföður að jafnaði skylt að framfæra óskilgetið barn konu sinnar, sbr. 4. gr. fátækralaganna. Virðist hann því einnig eiga að geta heimtað feðrun óskilgetins barns, er honum ber að framfæra og hann framfærir. Aftur á móti virðist eigi ástæða til að heimila þeim, er framfærir slíkt barn, um skyldu, og ef til vill um þörf þess, fram, slíkan rjett. Sumstaðar er, eða hefir að minsta kosti til skamms tíma, jafnvel rannsókn út af faðerni óskilgetins barns verið bönnuð, t. d. í Frakklandi.

Um 6. gr.

Hún er nýmæli, samin með hliðsjón af 13. gr. D. l. Af því að flestar þungaðar konur utan hjónabands eiga annars vegar við erfið kjör að búa, en síðasti hluti meðgöngutíma þeirra og fyrstu mánuðir barnsins eru hins vegar taldir skifta miklu máli um líf og framtíð barnsins, þá þykir eigi verða komist hjá að leyfa höfðun barnsfaðernismáls, er svo á stendur, sem greinin getur. Með öðru móti er tæpast hægt, að ná styrk í tækan tíma henni og barninu til handa af föður barnsins. Til þess að flýta fyrir greiðslu framlaga barnsföður, er svo ákveðið, að eið föður eða móður, sem fer annars að jafnaði fram eftir dómi, sbr. 15. gr., skuli í hjerumræddu falli vinna undir rekstri málsins.

Um 7. gr.

Hún er einnig nýmæli, sniðin eftir 15. gr. D. l. og 34. gr. sbr. 22. gr. S. l., og verður því að eins notuð, að maður sá, er barnið er kent, hafi lifað, þá er barnið fæddist, en látist síðan eða horfið. Vitanlega mundi móðirin oftast höfða málið, en það geta og aðrir framfærsluskyldir samkvæmt 5. gr., að móðurinni þrotinni.

Samkvæmt 24. gr. fellur barnsfúlga í gjalddaga fyrir fram. Því er heimild til höfðunar barnsfaðernismáls gegn búi látins manns eða horfnum manni, eðlileg eða nauðsynleg vegna barnsins og móður þess, enda virðist hún eigi ísjárverð, svo sem rekstri málsins er háttað, sbr. 12.—15. gr., sjerstaklega fyrstnefndu greinina.

Um 8. gr.

Fyrri málsgreinin þarf eigi skýringar.

Þegar af þeirri ástæðu, að líklegra er að sannir málavextir komi því öruggar fram, sem málið er fyr höfðað, þykir yfirleitt verða að tiltaka allstuttan fyrningarfrest. Því er hann ákveðinn eitt ár frá fæðing barnsins. En af því að dráttur málshöfðunar getur verið afsakanlegur og jafnvel eðlilegur, eigi sist er barn væri getið og fætt í sambúð foreldra, þykir rjett að fá stjórnarráðinu vald til að lengja frestinn, og þá eftir því, sem hæfa þykir í hvert skifti.

Um 9. gr.

Hún þarf engrar skýringar við. Fyrirvarinn lýtur nánast að seinna helmingi 1. mgr. 7. gr.

Um 10. gr.

Fyrri málsgreinin má heita samræm þar að lútandi ákvæðum 6. gr. fátækralaganna.

Síðari málsgreinin er aftur á móti nýmæli. Virðist rjett, að eins fari um greiðslu rjettargjalda í æðri dómi sem í hjeraði, ef málsstaður málshöfðanda þykir líklegur, hvort sem málshöfðandi hefir orðið að leita æðri dóms vegna hjeraðsdómsins, eða gagnaðili hans hefir skotið málinu til æðri dóms.

Um 11. gr.

Hún þarf eigi skýringar.

Um 12. gr.

Samkvæmt 6. gr. fátækralaganna er farið með barnsfaðernismál sem einkalögreglumál. Og samkvæmt tilsk. 8. mars 1799 ber dómara í slíku máli að rannsaka alla málavexti af sjálfsdáðum. En í framkvæmdinni munu aðilar (að minsta kosti víða) hafa verið látnir sjálfráðir um öflun sannana og fleira. Fyrsta mgr. er því eigi nýmæli að lagabókstafnum til, nema niðurlagið, er helgast af 6. gr.

Hinar málsgreinirnar eru aftur á móti allar nýmæli. Önnur og 3. mgr. virðast vera eðlileg og jafnframt nauðsynleg ákvæði, úr því að dómarinn á að rannsaka málið. Ekki til neins að ætla honum það, nema honum sje jafnframt fengin viðunanleg tæki til að koma rannsóknarskyldu sinni fram. En til þess þarf hann vald til að sækja stefndan í rjettinn og þingvitisbætur, komi stefndi að vísu en vilji eigi svara. Dómarinn þarf sama vald gegn barnsmóður, sje hún eigi málshöfðandi. Sje hún það, nægir að frávísa málinu, neiti hún að koma í rjettinn eða svara.

Með því að málsatvik eru hjer ósjaldan viðkvæm, þykir rjett að girða fyrir áheyrn óviðriðinna, nema bæði samþykki venjulega málsmeðferð. Samkvæmt 25. gr. S. l. má sækja aðilja í rjettinn. Og samkvæmt 23. gr. getur dómarinn, eftir ósk aðilja, ákveðið rjettarhald fyrir lokuðum dyrum.

Um 13.—16. gr.

Að núgildum lögum (N.-L. 6. 13. 5.) verða, eða hafa, úrslit barnsfaðernismála oftast orðið á þá leið, að karlmanninum er stýlaður eiður um, að hann skuli álítast faðir barnsins eða gefa með því, nema hann synji fyrir það með eiði, að hann hafi haft samferir við konuna á þeim tíma, að hann geti verið faðir barnsins. Vinni hann eiðinn, verður hann laus allra mála af konunni og barninu.

Það liggur í augum upp, að þetta er oft ólíkleg leið, til þess að komast fyrir sannleikann. Fyrst og fremst er eiður aðilja, sem alt af hefir hag eða óhag af úrslitum eiðsins, mjög óábyggilegt sönnunargagn, ekki síst synjunareiður, hvort heldur hann er leyfður gegn líkum gagnaðilja, svo sem venjulegt er, eða hann er skoðaður sem lögmæltur því nær hvernig sem á stendur, svo sem að minsta kosti sumum dómurum mun hafa orðið að skoða eið samkvæmt 6. 13. 15.

Nú er að vísu ómögulegt að losna alveg við aðildareið í barnsfaðernismálum. Því veldur eðli atvikanna. En takmarka virðist eiga hann sem mest, eigi síður þar en annarsstaðar. Sannist, að karlmaður hafi haft samfarir við konu á barngæfum tima, og sje eigi ástæða til að ætla, að aðrir hafi átt samfarir við hana um líkt leyti, virðist brotalaust eiga að dæma manninn föður barnsins. Því er farið fram í

14. gr.

enda er svo um mælt í 13. gr. N. l. og 26. gr. S. l.

Þeirri aðferð verður aftur á móti eigi beitt, er fleiri karlmenn hafa haft samfarir við konuna á barngæfum tíma, nje heldur, er ósannað þykir, að einkastefndur hafi átt samfarir við hana. Í fyrra fallinu er að vísu víst — hafi fleirum

en orðaðir voru, eigi verið til að dreifa — að einhver þeirra einn á barnið, en það getur staðið svo á, að fleiri sjeu jafnliklegir til þess. Og í seinna fallinu er undirstöðuatriðið óvíst. Í hvorugu fallinu verður komist af án eiðs, en í hvorugu má einskorða eiðinn við konuna eða karlmanninn heldur virðist eiga að stýla þeim eiðinn, sem líklegri á málsstaðinn og trúverðari þykir. Það er gjört í

15. gr.

enda svipað um mælt í 27. gr. S. l. Sama verður að gilda er fleiri hafa verið í þingum við konuna og ná á meðlagi af þeim öllum eða nokkrum þeirra.

En auk þessa verður að breyta eiðstafnum gagngjört. Það má ekki láta eiðvinnanda einan um það, að útleggja með sjálfum sjer, hvað felst í því, að hann hafi (eigi) átt samfarir við gagnaðilja á »þeim tíma«, að hann (hinn) »geti verið faðir« barnsins. Hvorugur aðili veit sennilega að jafnaði, hve langur eða skammur sá tími er, enda viðbúið, að sá stýlsmáti hafi valdið eigi táum yfirskotseiðum, jafnmikið og liggur við borð í slíkum málum.

Af líkum ástæðam verður að stýla eiðinn svo, að eiðvinnandi (karlmaðurinn) geti eigi skotið sér undir það, að annar karlmaður sje jafnlíklegur eða jafnvel enn líklegri til að geta verið faðir barnsins.

Það verður þess vegna fyrst og fremst að einskorða tímabil það, sem eiðurinn tekur til, hafa það svo rúmt, miðað við ástand barnsins, þegar það fæðist, að girt sje fyrir undanbrögð og yfirskot, svo sem kostur er á. Tíminn verður að fara eftir því, hvort barnið var fullburða eða ekki. Það heyrir undir læknavísindin að ákveða meðgöngutíma lifandi fædds barns. Í Svíaríki hafa dómstólarnir talið hann frá 316—196. eða jafnvel til 180. dags fyrir fæðinguna, en þó venjulega frá 300 til 200, enda hefir sá tími stuðning »Karolinska Institutets«. Í öðru lagi verður eiðurinn einvörðungu að snúast um það, hvort hlutaðeigendur hafi átt samfarir á nefndu tímabili, eftir atvikum með þeirri viðbót, er konu er gjört að sverja faðerni á karlmann, að hún hafi eigi haft samfarir við annan karlmann á nefndum tíma. Vitanlega er lítt kleift að komast alveg hjá yfirskotum, þegar af þeirri ástæðu, að einn kann að leggja annan skilning í »samfarir« en almenningur, eða að minsta kosti kalla þær samfarir óbarngæfar, sem aðrir mundu telja barngæfar. En hjá slíku verður naumast komist.

Eftir 16. gr.

á samfaratímabilið að vera einskorðað eftir því sem að ofan segir, og eiðvinnandi staðfestir annaðhvort framburð sinn um samfarir á margnefndum tíma (konan) eða neitar samförunum (karlmaðurinn). Hjer er eiðurinn bundinn við 2 staðreyndir og annað ekki. Alt mat útilokað. Svipað er um mælt í 27. gr. S. l.

Um 17. gr.

Hún er samkvæm gildandi ákvæðum, sbr. 3. og 14. gr. fátækralaganna. Sje barnið eigi á fóstri með móður sinni, en móðir þó allögufær, mundi henni verða gjört að gefa með barninu, og þá fara um ákvörðun meðlags og innheimtu á sama hátt sem nú, sem sje sem um meðlag skilfengins foreldris með skilgetnu barni. Því er eigi ástæða til að gjöra hjer tillögur um meðlag barnsmóður.

Um 18. gr.

Fyrri málsgreinin fer eigi með nýmæli, nema hvað meðlagsskylda föður getur einnig tekið til ófædds barns. Er það eðlileg afleiðing af 6. gr. og fram undir óhjákvæmileg, til þess að bæta í búi fyrir barnsmóður á þeim tíma, sem er hvortveggja í senn, einna erfiðastur fyrir hana og afleiðingaríkur fyrir barnið.

Önnur málsgrein er aftur á móti að miklu leyti nýmæli. Fyrst það, að framfærsla og uppeldi barnsins skal hagað eftir högum þess foreldris, sem betur er statt, ef barnið er feðrað. Lengra þykir eigi fært að fara. Að vísu væri best borgið aðaltilgangi frumvarpsins, þeim að bæta sem best kjör barnsins, bæði vegna þess sjálfs og óbeinlínis vegna almennings, með því að leggja sömu skyldu á meðlagsskyldan, sem á föður barnsins. En hjer verður, sem annarstaðar, og að líta á afstöðu þess, sem skylduna á að bera. Og aðstaða þess manns, sem talinn er faðir barns, er önnur en manns, sem að vísu er látinn gefa með barni, af því að hann er talinn *geta* verið faðir þess, en óvíst er um hvort sje það. Standi svo á er eðlilegast, að fari um barnið eftir högum móður. Ólíkt meiri ástæða til að heimta meira af föðurnum en hinum. Því er hjer, sem annarsstaðar í frumvarpinu í svipuðu sambandi, greint milli barnsföður og meðlagsskylds. Og er það annað nýmælið. Hingað til enginn greinarmunur gjörður á skyldum meðlagsskylds gagnvart barninu eftir því, hvort telja megi hann föður þess eða eigi.

Þriðja nýmælið, að minsta kosti í orði kveðnu, er það, að í hvorugu fallinu megi þó framfærsla eða uppeldi barnsins vera lakara en alment gjörist, og er það væntanlega svo eðlilegt, að eigi þarf um það að fjölyrða. Greinin er svipuð 2. gr. N. l.

Um 19. gr.

1. og 2. málsgrein er, að því er meðlag með barninu snertir, samræm núgildandi lögum. Það er að vísu eigi nýmæli, að meðlagsskyldur skuli greiða barnsmóður barnsfararkostnað. En eins og síðar verður vikið að, sbr. 29. og 30. gr., er skylda hans gagnvart barnsmóður mjög aukin.

3. og 4. málsgrein er aftur á móti nýmæli, sniðin eftir þar að lútandi ákvæðum í 14. gr. D. l. Þriðja málsgrein tryggir betur rjett barns (og barnsmóður), enda eigi of nærgöngul greiðendunum, sem hver í sínu lagi getur verið faðir barnsins, þó eigi hafi verið fært að dæma neinn einstakan það. Fjórða málsgrein er sanngjörn afleiðing 3. mgr.

Um 20. gr.

Það virðist eigi að eins óísjárvert, að heimila aðiljum að semja, jafnvel fyrir fæðingu barns, um meðlag af hendi föður (meðlagsskylds) með barninu, heldur getur sú heimild komið bæði barninu og móður þess að miklum notum, eigi síst ef samningar takast fyrir fæðing barnsins. Konan á þá venjulegast bágast. Er auðsætt að slikur samningur mundi oft flýta fyrir greiðslu meðlags. Hins vegar verður að búa svo um samningsgjörðina, að eigi sje líklegt, að misjafnir menn geti notfært sjer erfiðar ástæður móðurinnar. Og það þykir gjört með ákvæðunum í niðurlagi 1. málsgreinar og í 2. málsgrein. Þriðja málsgrein er svo eðlileg, að um hana þarf eigi að orðlengja, enda likt um mælt um eigi ó-

svipaða greiðslu í 8. gr. fátækralaganna. Svipuð ákvæði og hjer er stungið upp á, gilda eftir 1. gr. D. l. og 9. gr. S. l.

Um 21. gr.

1. og 3. málsgrein eru samræmar núgildum ákvæðum, 7. gr. fátækralaganna.

2. málsgreinin er aftur á móti nýmæli, sniðin eftir þar að lútandi reglum í 2. gr. D. l. Er hún svo eðlileg, að um rjettmæti hennar þarf naumast orðum að eyða. Hitt mætti frekar orða, hvort þörf væri sjerstaks ákvæðis í þá átt, með því að 302. gr. refsilaganna kynni að sýnast taka til hjerumrædds atviks. Refsilagagreinin mundi og stundum hjálpa, að minsta kosti nokkuð. En hún er ekki einhlít. Fyrst og fremst mundi henni tæplega verða beitt, nema maðurinn hefði verið dæmdur til refsingar fyrir tilræðið. Og í annan stað er það vafasamt, hvort meðlag yrði talið til »skaðabóta«. Þegar af þeirri ástæðu, að önnur eru innri (subjektiv) skilyrði fyrir bótaskyldu en refsingu, ætti eigi að þurfa refsidóm, heldur ætti sönnun fyrir tilræðinu að nægja til þess, að gera mætti kröfu til fjárgreiðslu út af tilræðinu og þá eftir atvikum dæma til fjárútláta (meðlagsgreiðslu m. m.). Hins vegar verður tilræðið að vera ábyggilega sannað. Til þess nægja rjettarpróf, en tæplega heldur minna.

Um 22. gr.

Greinin er nýmæli, sniðin eftir svipuðu ákvæði í 1. gr. D. l. Greinin tekur að eins til sjúkdóms eða dauða á ómagaaldri barnsins. Og gerir engan greinarmun eftir því, hvort karlmaðurinn er faðir barnsins eða að eins meðlagsskyldur. Það er nær að láta þá taka afleiðingunum af gerðum sinum, heldur en óviðriðinn, sveitina, eða láta þær bitna á barninu. Vitanlega er móðirin og að sínu leyti skyld að taka þátt í kostnaðinum, sbr. orðið auka»styrk«.

Um 23. gr.

Að núgildum lögum, 14. sbr. 3. gr. fátækralaganna, eru skilfengin foreldri og óskilfengin móðir, sjeu þau aflögufær, skyld að halda börnum sínum frá sveit, þó að börnin sjeu komin af ómagaaldri, enda eru aflögufær börn skyld að gera þeim foreldrum sínum sömu skil. En engin ástæða virðist til að undanþiggja þann karlmann, sem telja má föður barnsins, þeirri eðlilegu skyldu gagnvart barninu, nje heldur barnið sams konar skyldu gagnvart honum. Einnig þar gildir það, sem sagt er að ofan, að föðurnum er nær, heldur en óviðriðnum, að taka þeim afleiðingum af verki sínu. Hins vegar virðist sams konar skylda eigi verða lögð á þann mann, sem að eins er meðlagsskyldur. Því er skyldan til framfærslu eldra barns en 16 ára einskorðuð við föður þess. Sams konar ákvæði eru i 6. gr. S. l.

Um 24. gr.

Að núgildum lögum greiðist úrskurðað meðlag eftir á. Það kemur sjer vitanlega oft illa fyrir móðurina og barnið. Því er lagt til, að meðlagið skuli greiðast fyrirfram, enda svo eftir öllum norrænum lögum (1. gr. D. l., 20. gr. N. l. og 8. gr. S. l.).

2. málsgrein er nýmæli að því leyti til, að þar um rædd heimild er eigi

beint orðuð í lögum, en hefir þó verið notuð og vafalaust með rjettu. Svipað ákvæði i norrænu lögunum.

3. málsgrein er eðlileg fylgja 6. gr.

Um 25. gr.

Hún er yfirleitt samhljóða 8. gr. fátækralaganna. Þó eru nokkur nýmæli i henni. Er þar fyrst niðurlag 1. málsgreinar um skyldu skiftaráðanda til þess að segja af sjálfsdáðum til meðlagsskuldar föður til óskilgetins barnsómaga. Og virðist eigi þurfa að rökstyðja hana nánar, þar sem hún getur komið að notum og er öllum útlátalaus, enda líkt ákvæði í 3. gr. D. l.

Samkvæmt fátækralagagreininni má eigi leggja út fje með öðrum óskilgetnum börnum látins föður, ef hann á ekkju á lífi, en þeim, sem fædd voru fyrir hjónaband þeirra. Þetta var eigi neinn ásteitingarsteinn fyrir menn fyrir 15 árum. En álit manna um þetta, sem um margt annað, mun hafa breytst svo mikið, að margir munu nú telja ákvæði þetta eigi að eins úrelt, heldur jafnvel ósanngjarnt, sbr. inngang þessara athugasemda og athugasemd við 2. gr. Því er ákvæðið felt úr frumvarpsgreininni.

Þriðja nýmælið lýtur að skyldu ekkju, sem situr í óskiftu búi, til að halda áfram meðlagsgreiðslum. Eftir fátækralagagreininni er ekkjan því að eins skyld að halda greiðslunum áfram, að valdsmanni þyki það hæfa eftir efnum hennar og öðrum atvikum. En samkvæmt 4. málsgrein frumvarpsgreinarinnar heldur hún áfram greiðslunum, þangað til valdsmaður úrskurðar niðurfall þeirra. Og er það breyting barninu í hag. Auk þess á úrskurður valdsmanns að vera rökstuddur. Og beint tekið fram, að skjóta megi honum til stjórnarráðsins. Þykir þetta alt tryggja rjett barnsins nokkru betur en áður og eigi of nærgöngult öðrum.

Um 26. gr.

Greinin er samhljóða fyrri hluta 9. gr. fátækralaganna, að eins með 2 breytingum. Eftir fátækralagagreininni nær rjettur barnsmóður gagnvart dvalarsveit að eins til meðlags fyrir »hið síðasta ár«. Þetta stendur í sambandi við, að meðlag greiðist nú eftir á. En samkvæmt 24. frumvarpsgrein er ætlast til, að meðlagið greiðist fyrir fram. Er því »eitt ár« hjer látið koma í stað: »hið síðasta ár«. Annað hitt, að 5 ár þykir full-langur gildistími meðalmeðgjafa, eftir því hve verðbreytingar geta verið og eru oft hraðstígar sumstaðar. Því lagt til, að ákvörðun sýslunefnda og bæjarstjórna um meðalmeðgjafir standi eigi nema 3 ár.

Annars er aðalbreytingin á fátækralagagreininni sú, að lagt er til að afnumið verði ákvæði 2. mgr. um að meðlagið skuli lenda á barnsmóður, sannist það, að barnsfaðir hafi verið dáinn eða farinn af landi burt, þá er meðlagið fjell í gjalddaga. Það verður varla talið sanngjarnt, að láta meðlag föður nokkru sinni lenda á barnsmóðurinni. Nær að láta það bitna á framfærslusveit hans, sem, hvort sem er, verður að taka við þrotnum manni og skylduliði hans, enda heyrir óskilgetið barn jafnvel nú í rauninni til »skylduliðs« föður, þótt svo sje eigi talið að lögum. Eftir frumvarpinu verður feðrað óskilgetið barn »skylduliðs« föður síns. Og þó að mun kunni að mega gjöra á feðruðu og ófeðruðu barni í þessu efni, þykir söm sanngirniskrafa barnanna eiga að ráða. Því er enginn greinarmunur gerður og síðari hluti 2. mgr. fátækralagagreinarinnar allur feldur niður.

3. málsgrein, sem öll er um afstöðu framfærslusveitar, þykir fyrst og fremst

eigi eiga heima í lögum þessum, sem ræða um afstöðu foreldra og barna, svo fortakslaust sem kostur er á. Enda sennilega jafnvel óþörf í fátækralögunum sjálfum, og ráðagerðin um fyrningu sveitarskuldar jafnvel eigi rjett, sbr. niðurlag 1. gr. fyrningarlaganna nr. 14, 1905. Málsgreinin er þó eigi meðal upphafinna ákvæða í 45. gr. frumvarpsins.

Um 27. gr.

Hún er að efni samræm 10. gr. fátækralaganna. Til orða gæti komið, að eigi að eins framfærsluskyldur, heldur sá, er annast framfærslu barns í raun og veru, þótt umfram skyldu væri, nyti sömu ívilnana og framfærsluskyldur framfærandi. Þó er eigi farið fram á það. Það er sitt hvað, að greiða fyrir þeim, sem skylda er lögð á, um framkvæmdir skyldu hans, eða veita óviðkomandi manni rjettindi, sem mætti misbrúka, í þessu falli bæði framfærsluskyldum og barninu í óhag.

Um 28. gr.

Fyrsta málsgreinin er að efni til samræm 12. gr. fátækralaganna.

Önnur málsgrein heimilar framfærsluskyldum, þótt annar sje en framfærslusveit, t. d. sjerstaklega barnsmóður, rjett, sem samkvæmt 60. gr. fátækralaganna er bundinn við framfærslusveitina, til að heimta tryggingu af meðlagsskyldum manni, sem hyggur á ferð af landi burt. Virðist það sanngjörn öryggisráðstöfun framfærsluskyldum og barninu til handa, og ekki ísjárverðari gagnvart barnsföður en nú er, þar sem skilyrði og úrskurðarvald eru óbreytt.

Þriðja málsgreinin er eðlileg afleiðing af 2. málsgrein, en tæpast nýmæli, nema í orði kveðnu. Svipað ákvæði er í 38. gr. N. l. og þykir rjett að taka það upp hjer, þótt eigi væri til annars en að minna framfærsluskyldan á leiðina.

Um 29.—30. gr.

Að núgildum lögum, 13. gr. fátækralaganna, er barnsföður að eins skylt að taka þátt í svokölluðum barnsfararkostnaði barnsmóður sinnar. Það var upphaflega varkárt byrjunarspor í rjetta átt. Sje litið á málið frá hálfu barnsmóðurinnar einnar, er sanngjarnast, að barnsfaðir taki þátt í öllum þeim kostnaði með barnsmóðurinni, er samfarir þeirra hafa valdið. Og á þessu herðir enn það, að næsti tíminn fyrir og eftir barnsburð skiftir mjög miklu máli fyrir barnið, sbr. það, sem tekið er fram í þessu efni í inngangínum að athugasemdunum.

Því er farið fram á lögleiðingu framfærslustyrks til handa barnsmóður fyrir og eftir barnsburð í 29. gr. og lækningar- og hjúkrunarstyrks í 30. gr.

Til orða gæti komið að gera nokkurn greinarmun á rjetti barnsmóður eftir því, hvort barn hefði verið feðrað eða þó að eins einum gerð meðgjöf með því eða fleiri hefðu verið dæmdir meðlagsskyldir. En þar sem hjerumrædd framlög eru eigi síður í þágu barnsins en móður þess, var horfið frá þeirri hugsun.

Eigi þykir heldur rjett að gera hjer neinn greinarmun á skyldu mannsins, eftir því hvort hann er talinn faðir barnsins eða að eins meðlagsskyldur.

Sjeu fleiri meðlagsskyldir en einn, bera þeir ábyrgð einn fyrir alla og allir fyrir einn, sbr. 19. gr. frumvarpsins.

Lík framlög og hjer er farið fram á eru lögmælt í öllum norrænu lögunum. Annars athugast um hvora greinina fyrir sig nánar þetta:

Um 29. gr.

Þátttaka barnsföður í barnsfararkostnaði er söm og áður.

Eftir 2. gr. D. l. tekur framfærsluskylda barnsföður (meðlagsskylds) gagnvart barnsmóður til eins mánaðar fyrir og eins mánaðar eftir barnsburð. Eftir 21. gr. N. l. er barnsföður skylt að greiða móðurinni framfærslustyrk 3 næstu mánuðina fyrir fæðing barnsins, eftir 5. gr. S. l. í 6 vikur fyrir og 6 vikur eftir barnsburð, og er dæmi þeirra laga fylgt hjer.

Önnur málsgrein svarar til 2. mgr. 21. gr. og vísast um hana þangað.

Þriðja málsgrein er eðlileg fylgja 6. gr. og afleiðing af hugsun þeirri, er liggur til grundvallar fyrir 29. gr. og endurbótunum á hag barnsmóður yfirleitt.

Framfærslustyrkinn verður eðlilega að ákveða eftir högum beggja. Og jafneðlilegt, að hann sje gjaldkræfur, þegar er hann er úrskurðaður. Samkvæmt 20. gr. er fyrir fram gjörður samningur um barnsfúlgu lögmætur. En hjer ógildur. Muninum veldur, að hjerumræddur samningur mundi oft gjörður á ofanverðum meðgöngutímanum, að jafnaði erfiðasta tíma konunnar, og sjerstaklega það, að konum mun sennilega eigi alment ljóst, hve næsti tíminn fyrir og eftir barnsburð skiftir miklu máli fyrir fóstrið og barnið. Mundi mörg þunguð kona því verða skeytingarlausari um þennan samning, heldur en um meðlag með barninu. Til að flýta fyrir er ákveðið, að valdsmaður þar er konan dvelur, en eigi valdsmaður á dvalarstað barnsföður, skuli úrskurða framlagið. Er hann að vísu að jafnaði ókunnari högum mannsins, en aftur kunnari högum hennar.

Fimta málsgrein er eðlileg afleiðing tilgangs greinarinnar, enda í samræmi við samsvarandi reglur um innheimtu barnsmeðlags.

Um 30. gr.

Hún byggist á líkri hugsun og næsta grein á undan: barnsfaðirinn, hjer sem þar, að öðrum þræði valdur að erfiðleikum konunnar, sjúkdómi og atvinnuspjöllum, og því þegar af þeirri ástæðu sanngjarnt að hann leggi fram fje til styrktar henni, enda að jafnaði mikilsvert fyrir líðan barnsins, að vel fari um móðurina. Styrkurinn fer eftir högum beggja, en eigi þykir fært að áskilja hann um lengri tíma en 6 mánuði, talið frá fæðing barnsins, enda þó að hámark framfærslutímans sje sumstaðar áskilið hærra eftir 5. gr. S. l. hæst 13 mánuðir, 4 mánuðir fyrir barnsburð og 9 mánuðir eftir.

Um 31. gr.

Barnsmóður er heimilað að leita dvalarsveitar sinnar til þess að flýta fyrir hjálp í brýnni nauðsyn. Er því þegar af þeirri ástæðu eðlilegt, að einhver takmörk sje sett fyrir því. að hún eigi heimtingu á framlögum þaðan. Hjer er 6 mánaðafresturinn, talinn frá því hún verður heil eftir barnsburðinn, valinn. Má sennilega að jafnaði lita svo á, sem lengri dráttur en 6 mánaða á því að leita dvalarsveitar, lýsi því að brýn nauðsyn barnsmóður hafi eigi verið fyrir hendi.

Um 32. gr.

Fyrsta málsgrein er að efni til samræm þar að lútandi ákvæði í 15. gr. fátækralaganna.

Giftist móðir óskilgetins barns barnsföður sínum, verður barnið skilgetið

að lögum, Giftist hún aftur á móti öðrum karlmanni, heldur barnið áfram að vera óskilgetið, en fylgi barnið móður sinni, kemst það undir sameiginleg forráð hjónanna meðan hjónabandið stendur og eftir hennar dag undir einkaforráð stjúpans, sbr. 1. mgr. 3. gr. lögræðislaganna 1917 og 4. gr. fátækralaganna. Við þessum ákvæðum er eigi haggað að öðru leyti en því, að ætlast er til, að forráð stjúpa viki fyrir óskilfengnum föður, er skilgjörir barnið.

Um 33. gr.

Að núgildum lögum, 11. gr. fátækralaganna, er litið svo á, að óskilfengin faðir eigi eigi heimtingu á að fá umráð barnsins meðan móðir þess lifir og hennar nýtur, nje heldur eftir það, nema því að eins, að hann ættleiði barnið og þá þó því að eins, að kallað sje eftir meðlagi með barninu frá honum. Að þessu sleptu getur hann fengið umráð barnsins með leyfi valdsmanns, en í því falli er eigi um sjálfstæðan rjett að ræða.

Eðlilegast mætti virðast, að maður, sem skilgjörir óskilgetið barn sitt eða þinglýsir því sem sínu barni, ætti heimtingu á að fá umráð barnsins að móðirinni þrotinni af einhverjum ástæðum. Þó getur farið svo vel um barnið, þar sem það elst upp, að varhugavert væri að rífa það upp þaðan. Sjerstaklega gæti verið ísjárvert að taka barnið frá náskyldum móðurfrændum og fá það þinglýstum föður, samkvæmt 39. gr., því að þar kæmist ekkert eftirlit af hendi almannavaldsins að.

Aftur á móti þarf bæði samþykki móður eða lögráðamanns til skilgjörðar ósjálfráðu barni eftir 38. gr. og leyfi almannavalds og má því koma eftirliti við í því falli, enda mundi tilgangurinn með skilgjörðinni að jafnaði sá, að fá fullkomin foreldraráð yfir barninu. Því er stjórnarráðinu að eins ætlað undanþáguvald, er þinglýsing hefir farið fram eftir 39. gr. og þó því að eins, að eigi sje sje kallað eftir meðlagi með barninu af hendi barnsföður. Njóti hvorki móður, stjúpa nje skilgjörðarmanns, ræður skipaður lögráðamaður ósjálfráðu, óskilgetnu barni.

Að öðru leyti er sú breyting gjörð á 11. gr. fátækralaganna, að valdsmaður á með ráði prests og læknis að dæma um uppeldishæfileika óskilfenginnar móður, í stað þess að valdsmaður og prestur eiga einir dóm um það nú. Þykir rjettara að hafa úrskurðarvaldið hjá valdsmanni einum, en áskilja aftur tillögur beggja þeirra manna, sem að jafnaði munu færastir til að leggja á sæmileg ráð um andlega og líkamlega líðan barnsins. Vitanlega getur valdsmaður, hvort sem barnið er skilgjört eða eigi, komið því fyrir hjá barnsföður samkvæmt 34. gr.

Um 34. gr.

Í Danmörku hafa svokölluð »Værgeraad« umsjá með börnum, sem komið er í fóstur, bæði skilgetnum og óskilgetnum. Í Svíþjóð hefir svo kölluð barngæslunefnd (»barnavårdsnämnden«) eftirlitið á hendi, auk þess sem hún setur hverju óskilgetnu barni sjerstakan eftirlitsmann (»barnavårdsman«). Í Noregi hefir svokallaður meðlagsfógeti (bidragsfoget«) starfið á hendi, og er það til sveita »lensmanden«, en í kaupstöðum »namsmanden«.

Hjer á landi virðist einnig sjerstakt eftirlit æskilegt. Og er þá tæplega í annað líklegra hús að venda en til fræðslu- og skólanefnda. Að vísu getur sjer-

staklega skólanefndina i Reykjavík stundum brostið nægan kunnugleika, en hún gæti þá notið aðstoðar fátækrafulltrúanna eða annara nákunnugra manna.

Um 35. gr.

Hún er samræm gildandi lögum að öðru leyti en því, að faðernisdómur, eiðfall barnsföður og eiður barnsmóður er látið jafngilda faðernisjátningu, sem ein er nefnd í 4. gr. laga um mannanöfn nr. 41, 1913.

Um 36. gr.

Að núgildum lögum, D. L. 5. 2. 72—73 og N. L. 5. 2. 73—74, erfir óskilgetið barn móður og móðurfrændur og hún eða þeir aftur það, svo sem barnið hefði verið skilgetið, nema það sje hórbarn, þá erfir það hvorki móður nje móðurfrændur, og hún eða þeir eigi heldur það, D. L. 5. 2. 71, N. L. 5. 2. 72.

Aftur á móti erfir óskilgetið barn aldrei föður nje föðurfrændur nje þeir það, nema sjerstaklega standi á. Hafi faðir ættleitt (adopterað) barnið, erfir það föður sinn, sem hvert annað kjörbarn. Hafi hann lýst það barn sitt á þingi (»kuldlyst«), erfir það að jafnaði föður og föðurfrændur samkvæmt D. L. 5. 2. 70 (N. L. 5. 2. 71), þó eigi nema til hálfs við skilgetið barn, sje skilgetið barn til. Sje óskilgetið barn arfborið eftir föður og föðurfrændur, erfa þeir barnið, og þá ávalt sem skilgetið væri. Loks getur barn erft föður sinn samkvæmt 9. gr. erfðatilsk. 25. sept. 1850, en talið er, að það erfi eigi föðurfrændur og hvorki faðir nje föðurfrændur það. Hórbarn föður erfir hvorki hann nje föðurfrændur, og þeir eigi það.

Það er hvorttveggja, að reglur þessar, sem aðaldrættirnir eru þó að eins sagðir af hjer, eru allmargbrotnar, en þær eru ank þess ósanngjarnar. Sje óvilhöllum augum litið á málið, þá er eigi meiri ástæða til að neita óskilgetnu barni um arf eftir föður og föðurfrændur og þeim eftir það, sje faðernið á annað borð talið víst, heldur en eftir móður og móðurfrændur og þeim eftir barnið. Að núgildum lögum er faðernið talið víst, þegar maður sá, er óskilfengin móðir kennir barn sitt, gengst við því. Og eftir frumvarpinu er það enn fremur talið víst, þegar faðernisdómur gengur yfir manninn, þegar honum verður eiðfall, konan sver það upp á hann, eða barnið er getið í sambúð og sambúðin helst óslitin frá 6 vikum fyrir getnað barnsins og þangað til 3 árum eftir fæðing þess, svo og samkvæmt 39. gr.

Ekki verður þessari niðurstöðu heldur hnekt með tilvísun til helgi hjónabandsins. Fyrst og fremst er rangsleitni við einn aldrei rjettmætt nje áferðarfallegt varnarvopn fyrir aðra, og síst í höndum löggjafans. Í annan stað hefir barneign utan hjónabands staðið í miklum blóma, eigi síst hjer á landi, þrátt fyrir margra alda »helgi« hjónabandsins. Og í þriðja lagi dregst kenning þessi með annan fótinn mölbrotinn, þar sem óskilgetin börn hafa skilgetinna barna rjett og þar með erfðarjett eftir móður og móðurfrændur og þau eftir það.

Hjer við bætist, að hagur slíkra barna mundi ósjaldan batna að miklum mun, væru þau jafnarfgeng eftir föður og föðurfrændur sem eftir móður og móðurfrændur. Og með bættum hag þeirra, mundu bataáhrifin stundum ganga í ættir fram.

Að vísu eru óskilgetin börn víðast óarfgeng eftir föður og föðurfrændur og þeir eftir þau. Svo er það í Danmörku. Þar gilda yfirleitt sömu reglur og hjer. Í Svíþjóð gildir sama um önnur óskilgetin börn en svokölluð »trolovningsbarn«. Það tekur arf eftir föður sinn og faðir eftir það, en eigi frekar. Þetta ætti þó eigi að fæla oss frá að játa feðruðum börnum erfðarjett eftir föður og föðurfrændur og þeim eftir það og það því síður sem slíkt væri eigi eins dæmi. Því að í Noregi eru óskilgetin börn jafnarfgeng i föðurætt sem móðurætt og báðar ættir jafnarfgengar eftir það, sbr. 2. og 5. gr. laga nr. 4. frá 10. april 1915. Þó gildir það nýmæli aðeins um börn, sem fædd eru eftir þar til tekinn tíma (1. jan. 1917). Hjer er gjörð tillaga um líkt skipulag og að norsku lögunum, sbr. athugasemd um 44. gr.

Um 37.—39. gr.

Að núgildum lögum er skilgjörð, svo kalla jeg »legitimatio«, talin geta farið fram hjer á landi með þrennu móti, þ. e. samkvæmt D. L. 5. 2. 70 (N. L. 5. 2. 71).

Það veltur á 13. gr. stj.skr. 1874, hvort skilgjörð getur farið fram með kgl. leyfisbrjefi, og er mjer ókunnugt um, hvort slíkt leyfisbrjef hefir verið gefið út.

En hvað sem því líður, verður þinglýsing samkvæmt D. L. 5. 2. 70 tæplega nefnd skilgjörð, síst fullkomin. Barnið erfir t. d. oftast nær eigi föður sinn sem skilgetið barn.

Hvorutveggja, bæði leyfisbrjefi og þinglýsing, virðist eiga að halda, þó að hvorugt skifti jafnmiklu máli og áður, verði feðruðum börnum játað erfðarjetti eftir föðurfrændur og þeim eftir það, enda bót bæði að 38. og 39. gr. frá því sem nú er, sbr. nánar athugasemdirnar um þær greinar.

Um 37. gr.

Hún er að efni samræm núgildum ákvæðum, D. og N. L. 5. 2. 32 og þarf því eigi frekari skýringar.

Um 38. gr.

Það verður að vísu að vera óhjákvæmileg skilyrði fyrir allri skilgjörð, að telja megi skilgjörðarmann sannan föður barnsins. Nú getur staðið svo á, að barnið hafi eigi verið eða orðið feðrað á lögmæltan hátt og þó sje jafnvíst eða því sem næst jafnvíst um faðerni þess og feðraðs barns. Í því falli er ætlast til að barnið verði skilgjört samkvæmt greininni. Og orðum þó jafnframt hagað svo, að skilgjöra á líka að mega feðrað barn, enda getur það skift föðurinn og barnið nokkru, því að þinglýstur faðir samkvæmt 39. gr. á eigi fortakslausan rjett til að ráða verustað barnsins eftir móðurina þrotna, sbr. 33. gr.

Samþykki lögráðamanns ósjálfráðs barns og ella barnsins sjálfs er eðlilegt skilyrði skilgjörðar, enda mundi slíkt samþykki sennilega verða heimtað nú til skilgjörðar eftir leyfisbrjefi. Afstaða barnsins, eigi aðeins gagnvart ríki heldur og gagnvart sveit og sókn, mundi ósjaldan breytast við skilgjörðina.

Um 39. gr.

Greininni er nánast ætlað að taka til ófeðraðra barna, að heimila manni, er móðir óskilgetins barns hefir kent barn, en hann eigi orðið eða verið talinn

faðir þess, að útvega því rjett feðraðra, óskilgetinna barna, meðal annars erfðarjett eftir sig og föðurfrændur, þá er hann kynni að finna hjá sjer hvöt til þess að kannast við faðernið. Orðalag greinarinnar á þó eigi að girða fyrir, að lögmæltur faðir óskilgetins barns geti notfært sjer greinina, enda gæti það orðið bæði honum og barninu til góðs, með því að þinglýstur faðir hefir samkvæmt 33. gr. rjett til að fá forráð barnsins, að móðurinni þrotinni, þótt eigi sje rjettur sá fortakslaus, en óþinglýstur faðir hefir eigi rjett til þess.

Greinin stofnar eigi til skilgjörðar á barninu, en beimilar þó mikilsverð rjettindi því til handa, er það mundi eigi njóta ella.

Um 40. gr.

Greinin fer eigi með nýmæli að því, er snertir skilgjörð eftir 37. gr., og sennilega heldur eigi að því, er skilgjörð eftir leyfisbrjefi snertir, hafi slik skilagjörð átt sjer stað.

Um 41.—43. gr.

Greinar þessar eru samræmar flestra annara landa svokölluðum internationölum reglum um sams konar efni, enda sniðnar eftir 20.—22. gr. lögleiðingalaga hinnar miklu þýsku borgaralegu lögbókar frá 18. ágúst 1896.

Eins og »sinn er siður í landi hverju« eins ganga að sínu leyti ólik lög í löndunum um ýms atriði, er koma eða geta komið við hagsmuni þegna fleiri en eins rikis, 16 ára gamlir unglingar eru t. d. sjálfráðir eftir íslenskum lögum og 21 árs menn fjárráðir, en að dönskum lögum verða menn yfirleitt eigi sjálfráðir fyr en 18 ára og eigi fjárráðir fyr en 25 ára. Nú skiftir það auðvituð miklu máli fyrir t. d. íslenskan mann, sem samið hefði við danskan mann milli 16 og 18 ára eða 21 og 25 ára, hvort samningsskylda gagnaðilja hans skyldi dæmast að íslenskum eða dönskum lögum. Í fyrra fallinu yrði Daninn sýknaður en dæmdur í hinu síðara. Löggjafi hvers lands ræður því sjálfur, eftir hvers lands lögum skuli fara, er svo stendur á. Og meinið er að löndin hafa þar oft fylgt misjöfnum meginskoðunum og þó aðallega tveimur. Sum fylgja aðallega svokölluðu heimalandslögmáli (Domicilprincip), en önnur ríkisfestilögmáli (Nationalprincip), eftir því hvort áherslan er lögð á heimilisfang aðilja eða rikisfesti, sem sumstaðar skiftir að vísu minna máli, sem sje þar sem ríkisfesti fer að meira eða minna leyti eftir heimilisfesti um lengri eða skemri tíma. Heimilisfangskenningin er eldri og gætir meira að vorum lögum. En ríkisfestikenningunni hefir aukist fylgi á síðari árum, sjerstaklega eftir að Haagfundirnir hafa hneigst að henni í ýmsum efnum. Er því hallast að henni hjer, enda æskilegt að löggjöf rikja í þessu efni sje sem samræmust.

Um 41. gr.

þarf væntanlega eigi sjerstaklega að orðlengja. Hún er samræm núgildum lögum, sjá auglýsing 11. mai 1898, sbr. 9. gr. laga 19. mars s. á., um að öðlast og missa rjett innborinna manna, og auglýsing 10. apríl 1908, sbr. 2. gr. laga 23. mars s. á. »Ríkisfesti« er myndað eftir sveitfesti og á að merkja sama og fæðingjarjettur, sem virðist helst til þröngt heiti um hugtakið, sem í því á að liggja, og lýsingarorðið ríkisfastur, sennilega betra en »innborinn« eða innfæddur, þá sjálfgefið.

Um 42. gr.

Um skyldu barnsföður verður annaðhvort að fara eftir landslögum hans eða barnsmóður hans. Af eðlilegum ástæðum er síðari kosturinn tekinn, enda svo að annara landa lögum.

Um 43. gr.

nægir væntanlega að geta þess, að með því að skilgjörð óskilgetins barns gjörir barnið að löglegum lið í ætt föður, þá verður skilgjörðin yfirleitt að fara að landslögum barnsföður. Sje barnið ríkisfast annarstaðar en barnsfaðirinn, þá er skilgjörðin fer fram, þá breytist ríkisfesti barnsins. Er því áskilið samþykki lögráðamanns, sje barnið ósjálfrátt, og ella barnsins sjálfs, er skilgjörðarmaður er útlendur, en barnið rikisfast hjer.

Um 44. gr.

Fyrsta og önnur málsgrein munu samræmar almennum reglum. Þriðja málsgreinin, um drátt á gildistöku erfðanýmæla 36. gr., er svo löguð, sem hjer greinir, af tilhliðrunarsemi við maka barnsföður og skilgetin börn hans gagnvart óskilgetnum börnum hans, getnum fyrir gildistökudag laganna, enda tefjast nýmælin eigi að marki við þá bið. Síðari getnaður óskilgetinna barna af hálfu föður verður fortakslaust að bitna á konu hans og skilgetnum börnum, sem aðrar gerðir hans.

Um 45. gr.

D. og N. L. 5. 2. 32 er eigi úr lögum numin hjer, af því að hún nær lengra en 37. gr. frumvarpsins. Niðurfelling hennar bíður væntanlegs frumvarps um afstöðu foreldra og skilgetinna barna.

Um 46. gr.

Hún þarf eigi skýringar við, um fram það, sem getið er um 44. gr.